

VÅRT EUROPA - NORRA EUROPA

Europa är en liten världsdel. Människorna bor tätt. Här bor mer än sju hundra miljoner. Europa består av nästan femtio länder. Mer än hälften är med i den Europeiska unionen, EU. I denna film tittar vi närmare på norra Europa.

I norra Europa har vi tagit med länderna, Sverige, Norge, Danmark, Finland, de tre baltiska länderna Estland, Lettland, Litauen och ett land långt ute i norra Atlanten, Island. Tre av dem ingår i Skandinavien; Sverige, Norge och Danmark.

Landskapet i norra Europa är mycket omväxlande. Här finns stora skogar, höga berg, många sjöar, stora slätter, mjuka sandstränder och stora områden med vild natur. Här kan man resa flera mil utan att träffa på några hus eller människor. Men stora vilda djur kan man träffa på som älg, varg eller björn.

Fjällkedjan Skanderna i Norge och Sverige är en mycket gammal bergskedja. Under miljontals år har väder och vind slipat bort spetsiga toppar. Uppe på fjällena växer det inga träd. På vintern kan det snöa mycket. På en del ställen packas snön samman till tjocka istäcken som kallas för glaciärer.

Under den senaste istiden för många tusen år sen var hela norra Europa täckt av flera kilometer tjock is. Överallt kan man i dag se spår av isen som stora flyttblock och morän. Morän är en jordart med kantiga stenar. Barrträd trivs bra i moränjordar och Sverige och Finland hör till de skogsrikaste länderna i världen. Av skogen tillverkar man mycket papp och trävaror och exporterar till andra länder.

Längre söderut i norra Europa är det varmare, jorden bördigare och man får goda skördar. Här växer bok, ek och andra lövträd.

Finland och Sverige hör också till världens mest sjörika länder. Många sjöar var från början sprickor i berggrunden som inlandsisen grävde ur.

Inlandsisen är också skapat fjordarna längs Norges Atlantkust. När isen sedan smälte rann havet in i de djupa havsvikarna, fjordarna, som går långt in i landet.

Egentligen borde det vara mycket kallare i norra Europa eftersom det ligger så nära Nordpolen. Det milda klimatet beror på Golfströmmen i Atlanten. Golfströmmen för med sig varmt vatten söderifrån ända upp till norra Atlanten. Havet värms upp och varma vindar från havet blåser in över land. Men de tar också med sig mycket moln och regn.

Längs Atlantkusten är det kustklimat. I inlandet, långt från kusterna, är det inlandsklimat. Här kan det bli mycket kallt på vintern.

I norra Europa är det stora skillnader i klimat och temperatur mellan årstiderna. Allra nordligast, ovanför polcirkeln, är vintern lång och mörk och under några veckor går solen inte ens upp. På sommaren är det däremot ljus länge på kvällarna och under några veckor går solen inte ner. Detta fenomen kallas midnattssol.

Det som börjar som små fjällbäckar i bergen blir till breda älvar i dalgångarna. I de största har man byggt vattenkraftverk som producerar elenergi. Och för att det blåser så mycket har man också byggt vindkraftverk.

Det ligger många länder runt Östersjön. Älvar och floder för med sig mycket sötvatten ut till Östersjön.

I kustländer som Norge, Danmark och Island är fisket mycket viktigt. Många arbetar i fiskeindustrin med att ta hand om all fisk som fångas. Den ska rensas, filéas och förpackas innan den skickas vidare ut till butiker i Europa.

Men havet ger mer än fisk. Från stora plattformar ute på havet borrar man djupt ner i berggrunden på havsbotten och pumpar upp olja och naturgas. Olja och naturgas är råvaror som de flesta länder i Europa vill köpa. Det har gjort Norge till ett av de rikaste länderna i världen.

I norra Europa bor det lite mer än trettio miljoner människor. De flesta bor i städer nära havet. Men städerna är ganska små om man jämför med andra städer i Europa.

Även om naturen är olika, så har människorna i Norra Europa mycket gemensamt. Vardagslivet ser ungefär likadant ut för de flesta och man har nästan samma traditioner.

Att norra Europas länder är så lika beror på att vi har en lång gemensam historia. Under perioder har länderna hört ihop på olika sätt. Men tyvärr har de också ibland krigat mot varandra.

De första människorna som invandrade till norra Europa söderifrån talade samma språk, urnordiska. De som talar svenska, danska eller norska kan idag ganska lätt först förstå varandra. Isländska skiljer sig mer, men är det språk som mest liknar urnordiska.

Det kom också folk österifrån som slog sig ner i det som nu är Finland och i de baltiska länderna. Deras språk var helt annorlunda.

Folkgruppen samer bor i sameland, ett stort område allra längst upp i norr som sträcker sig in i ryssland. Samiska är släkt med det finska språket...

Fortfarande bor en hel del samer i sameland och lever på jakt, fiske och renskötsel. Men idag bor de allra flesta på andra platser, framför allt i de större städerna.

Sverige är störst till ytan av länderna i norra Europa och här bor också flest människor. Nio miljoner. De allra flesta bor i de södra delarna av landet.

I Sverige talar man svenska...

Det avlånga landet bjuder på många slags naturupplevelser. I fjällområdet Kebnekaise ligger Sveriges högsta berg.

I Östersjön ligger öarna Öland och Gotland.

Sveriges största stad är huvudstaden Stockholm. I Stockholm ligger det kungliga slottet, riksdagshuset och regeringens byggnader. I Stockholm är det alltid nära till vattnet. Här möts Mälaren och Östersjön. I den stora skärgården ligger många tusentals öar.

Trots att Sverige har en sådan liten befolkning kommer många världskända personer härifrån. Och vad är mer typiskt svenskt än midsommarfirandet...

I Norge talar man norska...

Norge är ett mycket bergigt land. Det tar tid att åka bil på de slingriga vägarna. Då är det mer praktiskt och går snabbare att flyga eller åka båt längs kusten.

Den gamla båtlinjen Hurtigruten går längs hela kusten med både passagerare och varor ända upp till Nordnorge. Under resan, som kallas världens vackraste båtresa, går båtarna in och ut i fjordarna. Andra åker ut på valsafari...

I Norge bor det lite mer än fyra och en halv miljoner människor. De flesta bor i och runt om huvudstaden Oslo. Liksom många andra städer i Norge ligger Oslo vid en fjord, Oslofjorden.

Karl Johan är namnet på en känd gata i Oslo. Den leder upp till slottet där kungafamiljen bor. Norge är inte med i EU, men är det land som firar sin nationaldag allra mest av länderna i norra Europa. Den sjuttonde maj. Då firar alla norrmän den dagen när Norge blev ett eget självständigt land.

I Danmark talar man danska...

Danmark består av en halvön Jylland och flera stora och små öar. Idag har man byggt broar mellan flera av öarna. Det gör att människor och varor lättare kan transporteras mellan öarna.

I Danmark är det aldrig långt till havet. Utmed Danmarks kuster finns många långa fina sandstränder.

I Danmark bor det nästan fem och en halv miljoner människor. Huvudstaden Köpenhamn är en stor handelsstad. Här finns många industrier som tillverkar varor. Landet är känt för sina designade produkter.

Turister strosar gärna längs affärsgatan Strøget, besöker nöjesfältet Tivoli och det kungliga slottet. Det danska kungahuset är ett av de äldsta i världen.

Köpenhamn är en knutpunkt för transporter i hela norra Europa. Här ligger Kastrup. Det är norra Europas största flygplats.

Öresundsbron binder samman Köpenhamn och Malmö. Varje dag passerar många hundra båtar Öresund, vilket gör det till ett av världens mest trafikerade sund.

Finland brukar kallas för "De tusen sjöarnas land". I själva verket finns det nästan tvåhundra tusen sjöar. Många av sjöarna ligger så tätt att de flyter ihop. I Finland kan man mil efter mil åka båt på sjöar långt in i de djupa skogarna.

Den finska mobiltelefonen Nokia är känd över hela världen, men det är ändå skogen som ger flest arbeten och mest pengar till landet.

Det är något speciellt när Sverige möter Finland i ishockey. I flera hundra år var Finland en del av Sverige. Idag bor det lite mer än fem miljoner människor i landet. Och det är trehundra tusen som har svenska som sitt modersmål.

Många platser och gator har ett finskt namn och ett svenskt namn. Och i skolan får barnen fortfarande lära sig både svenska och finska...

Lika naturligt som att äta och sova är det för finländarna att bada bastu. Så gott som varje hem har en sauna. Och badat bastu i Finland har man gjort i flera hundra år.

Huvudstaden Helsingfors heter Helsinki både på finska och spanska. Här bor Finlands president. I Helsingfors bör man inte missa att promenera på Esplanaden. Många tycker att marknadsplatsen nere vid hamnen är stadens hjärta.

I hamnen ligger jättestora båtar. Båtarna, som är som flytande hotell, går varje dag mellan Finland och Sverige. Från Helsingfors går det också båtar till Estland som ligger mycket nära.

Under många år var de tre baltiska länderna en del av det stora Sovjetunionen. Under den tiden drömde balterna om att få styra sina länder själva. Med hjälp av sin kultur som musik och folkdans och genom att behålla det egna språket höll de drömmen om ett fritt land levande.

När Sovjetunionen till slut upplöstes 1991 blev Estland, Lettland och Litauen äntligen fria. Många av de ryssar som flyttade hit under Sovjettiden bor kvar. Därför talar en stor del av befolkningen ryska.

I de tre baltiska länderna bor de flesta människorna på landsbygden. De tre länderna är republiker och numera också medlemmar i EU.

Efter många miljoner år och många vulkanutbrott har en ö byggts upp. Island.

Och Island fortsätter växa. Ibland rinner den glödande lavan långsamt över sluttningarna. Andra gånger kan aska och gaser spruta mer än en mil upp i luften.

Landskapet på Island är mycket speciellt. Inne i landet är det nästan som att vara på månen. Ett ödsligt landskap med berg och grus. Stelnad lava mil efter mil. Vad kan man då göra här ute i naturen? Kanske köra motorcross...

Bland de första människorna som bosatte sig på Island var vikingarna från Skandinavien. Island tillhörde Danmark innan det blev självständigt 1944. Idag är Island en republik och har en president. Island är inte medlem i EU, men har ansökt om medlemskap.

På Island bor närmare tre hundra tusen människor. Många av dem bor i och runt huvudstaden Reykjavik.

När bönderna tar hem fåren efter sommarens bete uppe bland bergen tar de hjälp av sina islandshästar. Förr var dessa hästar det enda transportmedlet som fanns på ön. Idag rider man de mest för nöjes skull.

Ibland har vulkanerna gjort livet hemskt för islänningarna. Men värmen under marken kan också användas till bra saker. Man använder vattnet för att värma upp bostäder och i många varma källor kan man också bada när som helst under året.

